
Zamek w Oporowie

Ochrona Zabytków 16/1 (60), 53-57

1963

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wym z konkursem okolicznościowym. Na podkreślenie zasługuje tu specjalnie cena inicjatywa, jaką było wydanie kilkudziesięciostronicowego ilustrowanego biuletynu „Opieka nad zabytkami” z materiałami opracowanymi przez społecznych opiekunów zabytków.

W obrębie miasta Warszawy akcja w okresie „Dni Ochrony Zabytków” skoncentrowała się głównie na prasie, radiu i telewizji. Zorganizowano również wyjazd autokarowy do kilku obiektów.

W Zielonej Górze, poza akcją prasową i radiową, stosowano również pocztowy stempel okolicznościowy oraz przekazano dwóm szkołom tysiącletnia komplety opracowanych fotografii zabytków województwa. Zjazd Opiekunów Społecznych odbył się w dniu 10.VI, i połączony był z objazdem autokarowym najwybitniejszych obiektów w północnej części województwa. Przy współudziale Ministerstwa Kultury, Zarządu Wojewódzkiego TRZZ i PTTK ogłoszono na łamach „Gazety Zielonogórskiej” konkurs pt. „Pałace czekają na nas”, który miał na celu wciągnięcie społeczeństwa do problemu zagospodarowania nie użytkowanych obiektów architektonicznych. M. Pa.

Wielki Młyn w Gdańsku

Pochodzący z XVI wieku, usytuowany na małej wysepce rzeki Motławy, został zniszczony w czasie działań wojennych w 1945 r. Pozostały jedynie mury kapitelne. Z okazji „Dni Gdańska”, w ramach obchodów „Millenium” budynek został odremontowany na zlecenie Miejskiej Rady Narodowej w Gdańsku kosztem blisko 4 milionów złotych (wg projektu inż. J. Chrzanowicza, PKZ Gdańsk). Uzupełniono ubytki w murach, założono nową więźbę dachową. Kąt nachylenia połaci dachowych odtworzony został wg zachowanego częściowo szczytu budynku, świetliki w dachu zaprojektowane zostały — ze względu na brak przekazów ikonograficznych — wg analogii do innych budynków tego typu. Uporządkowano otoczenie, zachowując przepływ wody pod budynkiem. W jednoprzestrzennym wnętrzu znalazła pomieszczenie, otwarta w dniu 22 lipca, wystawa pt. „Polska na morzu”. W dalszym ciągu projektuje się adaptację budynku na salę widowiskową lub dom pracy twórczej.

Równocześnie przystąpiono do prac przy odbudowie Małego Młyna, gdzie znajduje pomieszczenie Stowarzyszenie Wędkarskie. M. Pa.

Zamek w Słupsku

Wzniesiony w początkach XVI wieku przez księcia Bogusława X, przebudowany był następnie w latach 1580—1587 przez ks. Jana Fryderyka (budowniczy Wilhelm Zacharias) i użytkowany jako rezydencja aż do czasów pruskich. W 1731 r. ogołocony z wystroju w XIX wieku przerobiony został na magazyny; ozniżono wtedy wieżę do wysokości bryły korpusu.

Budynek usytuowany jest w pobliżu dawnej odnogi rzeki Słupi, której likwidację projektowały władze miejskie. Jednak ze względu na niebezpieczeństwo zakłócenia stosunków hydrostatycznych terenu, a tym samym zagrożenie posadowionego na ruszcie drewnianym zamku, projekt odrzucono.

Prace zabezpieczające przeprowadzone zostały w latach 1951—1953. Aktualny projekt adaptacji budynku (inż. Adam Stefanowicz, PKZ Gdańsk) stał się podstawą do rozpoczęcia prac remontowych w 1959 r. Obejmują one wzmocnienie ścian wieńcami stropów żelbetowych, wzmocnienie skarp, odbudowę zniszczonych kondygnacji wieży i przykrycie jej nowo projektowanym hełmem, instalacje, konserwację zachowanych sklepień krzyżowych w piwnicach oraz klatkę schodowej. Zakończenie prac przewidziane jest w 1964 r. Zamek przeznaczony jest na pomieszczenie muzeum regionalnego (ok. 1000 m² powierzchni użytkowej). F. P.

Zamek w Oporowie

Zameczek w Oporowie, wzniesiony zapewne przez arcybiskupa Oporowskiego w latach 1434—49, przebudowany w XVII i XIX wieku zachował bardzo przejrzyste swój zwarty układ zabudowy w czworobok. Prowadzone obecnie prace remontowe i konserwatorskie mają na celu m. in. również usunięcie XIX-wiecznych przybudówek i konserwację zachowanych elementów wystroju. Należą do niego, przede wszystkim, odkryte ostatnio trzy belkowane stropy — przykrywające sale piętra budynku mieszkalnego oraz pomieszczenia w dawnej wieży. Pokryte są one prawie całkowicie barwną polichromią o motywach roślinnych i pochodzą prawdopodobnie z pierwszej połowy XVII wieku. Stropy, dzięki swej autentyczności i dobremu stanowi zachowania stanowią nader cenny zespół. W najbliższym czasie przewidziana

Ryc. 4. Gdańsk, Wielki Młyn, stan po odbudowie. Widok od strony płd.-wschodniej (fot. M. Paździor)

Ryc. 5. Gdańsk, Wielki Młyn, stan po odbudowie. Widok od strony płn.-zachodniej (fot. M. Paździor)

Ryc. 6. Słupsk, zamek, widok podczas odbudowy (fot. F. Ptaszyński)

Ryc. 7. Oporów, zameczek, elewacja południowa w trakcie odmurowywania profilu gotyckich okien (fot. PKZ — K. Kowalska)

Ryc. 8. Oporów, zameczek, elewacja wschodnia po częściowym zniesieniu XIX-wiecznej dobudówki pomiędzy budynkiem mieszkalnym i kaplicą i w czasie wymiany dachu nad kaplicą (fot. PKZ — K. Kowalska)

Ryc. 9. Oporów, zameczek, jeden z zachowanych stropów polichromowanych w sali I piętra a. Stan po zdjęciu XIX-wiecznego sufitu (fot. PKZ—K. Kowalska)

jest impregnacja drewna oraz konserwacja malowideł (Pracownia Malarska PKZ w Warszawie).

Prace architektoniczne obejmują m. in. założenie ponad stropami belkowanymi stropów ogniotrwałych, wiążących konstrukcyjne mury budynku, nową więźbę dachową i przywrócenie pierwotnego kąta nachylenia połaci dachu, przywrócenie ganku drewnianego w dziedzińcu, odmurowanie łuków okien gotyckich w budynku mieszkalnym i kaplicy. Okna kaplicy posiadały, jak stwierdzono, kamienne podziały.

Opracowanie historyczne przygotowała mgr Z. Krygierowa, aktualny projekt architektoniczny opracował inż. W. Bald (PKZ Łódź). W czasie wykonywanych prac obiekt jest pod stałym nadzorem historyka sztuki, dokumentującego prace i odkrycia. Zamek jest siedzibą Muzeum Regionalnego — oddziału Muzeum Sztuki w Łodzi. - W. P.-T.

Opactwo Świętokrzyskie

Decyzja przekazania części budynków klasztoru św. Krzyża na Łyscu Wydziałowi Ochrony Przyrody Ministerstwa Leśnictwa sprawiła, że przed przystąpieniem do adaptacji władze konserwatorskie podjęły akcję wszechstronnego przeanalizowania cennego zespołu architektonicznego. Wymagała tego bogata a mało znana przeszłość zabytku, sięgająca od okresu przedchrześcijańskiego poprzez średniowiecze i czasy nowożytne aż do końca XVIII wieku, w którym wzniesiony został istniejący obecnie kościół — ostatnia z wielkich inwestycji. Specyficzna rola obiektu, położonego w centrum surowej przyrody Świętokrzyskiego Parku Narodowego, a będącego jednocześnie żywym ośrodkiem turystyki i miejscem organizującej się placówki polskiej telewizji — nastręczała szereg problemów konserwatorskich i zmuszała do sprecyzowania charakteru jaki, z punktu widzenia konserwatorskiego, należałoby mu nadać. Usytuowanie kompleksu budynków na jednym z najwyższych szczytów Łysogór narzuciło im rolę dominanty nad okolicą, lecz masywna bryła dawnego opactwa pozbawiona została w okresie pierwszej wojny światowej akcentu wertykalnego jakim była wieża.

Po licznych dyskusjach opracowane zostały wytyczne, postulujące rekonstrukcję wieży, do której zachował się pomiar i szereg fotografii, zaś dla całości zespołu utrzymanie dotychczasowego surowego charakteru, do którego dostosowane być powinny wymogi turystyki (skromny pawilon gastronomiczny, zakaz parkowania samochodów w obrębie murów otaczających klasztor, przesunięcie głównego ciężaru noclegów turystycznych do schroniska na górze Świętej Katarzyny itp.).

Sprawa ulokowania na Łyscu telewizyjnej stacji przekątnikowej została uznana za zdecydowanie niekorzystną dla zabytku: wymogi współczesności narzuciły jednak konieczność ustępstwa — w bieżącym roku wykonano wykopy fundamentowe pod maszt telewizji, lokowany na zachód od klasztoru.

Dla sporządzenia zarówno projektu zagospodarowania przestrzennego otoczenia opactwa jak i adaptacji budynków (projektant inż. J. Gontarczyk, PKZ Warszawa) konieczne było uprzednie przeprowadzenie badań archeologicznych (pod kierunkiem dr J. Gąssowskiego, IHKM — prace trwają od 1958 r.) oraz architektonicznych (inż. inż. H. i Z. Ziętkiewiczowie, PKZ Warszawa — 1958 r.). Wyniki prac badawczych zestawione z materiałami historycznymi (opr. M. Sulimierska-Laube, PKZ Warszawa) pozwoliły na rozwarstwienie chronologiczne murów, ujawniając poszczególne etapy budowy: fragment gotyckiego muru nad północną ścianą romańskiego kościoła, gotycką część claustrium oraz w różnych okresach na przestrzeni XVII wieku wzniesione barokowe partie zachodnich skrzydeł klasztoru, formujących dziedzińiec otwarty. Barokowa przebudowa, dla ujednoczenia wszystkich elewacji, zniszczyła pierwotne okna ostrołukowe. Ich obramienia kamienne odkryte zostały w pierwszych latach po drugiej wojnie światowej (inż. Olędzki). Wspomniane wyżej prace archeologiczne i architektoniczne ustaliły poziom romański i gotycki w krużgankach i wirydarzu. Odkryciem o szerszym zasięgu stało się stwierdzenie, iż wał kamienny, otaczający szczyt góry, jest dziełem ręki ludzkiej z okresu przedchrześcijańskiego i powiązanie go ze słowiańskim kultem pogańskim. Jednocześnie wał wyznaczył zakres terenu zabytkowego na Łyscu, podlegający ochronie.

Obecnie, po zebraniu materiału historycznego i opracowaniu projektu adaptacji — w części zachodniej rozpocząć się mają roboty budowlane. Zabezpieczenie przez położenie nowego dachu jak również tynki na elewacjach wykonane zostały w latach ubiegłych.

M. S.-L.